

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นเวลามากกว่า 30 ปีที่เกษตรกรไทย เริ่มคุ้นเคยกับการใช้สารเคมีเพื่อกำจัดศัตรูพืช ซึ่งได้แก่ แมลง โรคพืช และศัตรูพืชอื่นๆ เนื่องจากความจำเป็นในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ปรับเปลี่ยนมาเป็นพื้นที่ทำการเกษตร ทำให้มีการนำสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชกลุ่มต่างๆ มาใช้อย่างมากมาย และมีปริมาณการใช้เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ อย่างต่อเนื่อง สุภาณี (2540:1) ได้อ้างรายงานว่า ในปี พ.ศ. 2537 มูลค่าการจำหน่ายสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ ซึ่งใช้ในการเกษตรในตลาดทั่วโลก มีอัตราการเพิ่มประมาณร้อยละ 10 เมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าการจำหน่ายในปี พ.ศ. 2536 กลุ่มพืชที่มีการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชมากที่สุดคือ ผัก คิดเป็นร้อยละ 24.7 รองลงมาได้แก่ ธัญพืช ข้าว และข้าวโพด โดยคิดเป็นร้อยละ 14.2, 13.0 และ 11.2 ตามลำดับ ในจำนวนสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ ที่สำคัญมี 3 กลุ่มคือ สารกำจัดวัชพืช สารฆ่าแมลง และสารกำจัดรา ปรากฏว่า การใช้สารกำจัดวัชพืชมีปริมาณสูงสุดถึงร้อยละ 42.0 ของปริมาณการใช้รวม รองลงมาคือ สารฆ่าแมลง และสารกำจัดรา โดยมีสัดส่วนการใช้ร้อยละ 28.8 และ 19.5 ตามลำดับ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม และกำลังพัฒนาไปสู่เกษตรอุตสาหกรรม และเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรโดยการขยายพื้นที่ปลูกพืช มีการใช้พันธุ์พืชที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง ส่วนใหญ่แล้วต้องใช้น้ำในอัตราที่สูง และใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชเป็นจำนวนมาก เนื่องจากพันธุ์ที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง มักจะอ่อนแอต่อโรค และแมลงศัตรูพืช ประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตร้อน ศัตรูพืชจึงมีการพัฒนา และเพิ่มประชากรได้อย่างรวดเร็วตลอดฤดูกาล ดังนั้น สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช จึงเป็นปัจจัยในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ทั้งนี้เพื่อช่วยลดปริมาณการทำลายและความเสียหายอันเกิดจากศัตรูพืช

เมื่อเกษตรกรใช้สารเคมีทางการเกษตรกันแพร่หลาย จนบางท่านเชื่อว่ากลายเป็นองค์ประกอบที่ขาดเสียมิได้ การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชบ่อยครั้งในพื้นที่กว้าง และขาดความรู้ความเข้าใจอาจก่อให้เกิดปัญหา การคือต่อสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่ใช้ ปัญหาพิษตกค้างในพืชผล ปัญหาพิษตกค้างในสิ่งแวดล้อม ปัญหาการเกิดพิษภัยต่อผู้ใช้ และปัญหาการค้าระหว่างประเทศ

ที่มีพิกัดปริมาณของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในผลผลิตทางการเกษตร ในแต่ละประเภทระบุเอาไว้ในการนำเข้าประเทศ

เนื่องจากปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรนั้น ถ้ามองกันให้คิดแล้ว เกษตรกรเป็นตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาเหล่านั้นขึ้นมา เพราะถ้าหากเกษตรกรมีความรู้ในการใช้สารเคมีอย่างถูกต้องและปลอดภัย ปฏิบัติตามความรู้และคำแนะนำที่ได้รับมานั้นอย่างเคร่งครัด ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวก็จะเบาบางหรือไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน

การวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ในเขตพื้นที่อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปางที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งสิ้น 55,272 ไร่ (สำนักงานเกษตร อำเภอห้างฉัตร 2542) เกษตรกรร้อยละ 81.26 มีการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชกันเป็นจำนวนมาก ทำให้เป็นอันตรายต่อแมลงที่เป็นประโยชน์ และศัตรูธรรมชาติ ตลอดจนพิษของสารเคมียังส่งผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นผลที่ได้จากการวิจัยสามารถทราบถึงการใช้สารเคมีของเกษตรกร และนำข้อมูลที่ได้เพื่อเสนอปรับปรุงพัฒนา การใช้สารเคมีของเกษตรกรให้เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงข้อมูลด้านความรู้และการปฏิบัติในการใช้สารเคมีเพื่อการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรในอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และความต้องการ ตลอดจนข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการใช้สารเคมีเพื่อการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรในอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบถึง สภาพการใช้สารเคมีเพื่อการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกร ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในพื้นที่ โดยหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล สาธารณสุข สามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปเป็นข้อมูลเบื้องต้น ไปส่งเสริมให้ความรู้แก่เกษตรกร ให้ใช้สารเคมีเพื่อการผลิตทางการเกษตรอย่างถูกต้อง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาความรู้และการปฏิบัติในการใช้สารเคมีเพื่อการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกร ในอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง โดยการสัมภาษณ์ ใช้คำถามแบบปลายเปิดและปลายปิด เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐาน ความรู้ การปฏิบัติ ปัญหา อุปสรรค และความต้องการ ตลอดจนข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการใช้สารเคมีเพื่อการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกร

กรอบแนวคิด

ตัวแปรอิสระ

(Independent Variables)

- อายุ
- รายได้จากภาคเกษตร
- จำนวนเงินที่ซื้อสารเคมี
- ประสบการณ์ที่ใช้สารเคมี
- แหล่งความรู้

ตัวแปรตาม

(Dependent Variables)

ความรู้และการปฏิบัติในการใช้สารเคมีเพื่อการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกร

นิยามศัพท์

สารเคมีเพื่อการผลิตทางการเกษตรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช

สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ใช้ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง สารเคมี ยาปราบศัตรูพืช หรือ วัตถุพิษที่ใช้สำหรับการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช

ศัตรูพืช หมายถึง แมลง โรคพืช หรือวัชพืช

คะแนนความรู้ หมายถึง ความรู้และความเข้าใจในเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับ การปฏิบัติตัวก่อนและหลังการฉีดพ่นสารเคมี การเลือกใช้นิคมของสารเคมี การผสมสารเคมี การเก็บรักษา การทำลายภาชนะบรรจุสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช และการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ทำการวัด โดยข้อที่ตอบถูกให้คะแนน = 1 คะแนน และข้อที่ตอบผิดให้คะแนน = 0 คะแนน

คะแนนการปฏิบัติ หมายถึง การกระทำหรือการแสดงพฤติกรรมของแต่ละบุคคลตามความพอใจของตน ในภาวะปกติเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวก่อนและหลังการฉีดพ่นสารเคมี การเลือกใช้นิคมของสารเคมี การผสมสารเคมี การเก็บรักษา การทำลายภาชนะบรรจุสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช และการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ทำการวัดโดย ข้อที่ปฏิบัติให้คะแนน = 1 คะแนน และข้อที่ไม่ปฏิบัติ = 0 คะแนน

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรในอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

ครัวเรือน หมายถึง ครอบครัวที่อยู่ในบ้านหลังเดียวกันครัวเรือนหนึ่งๆ อาจมีหลายครอบครัว

รายได้ภาคเกษตร หมายถึง จำนวนรายได้รวมจากผลผลิตที่ยังไม่ได้หักค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้นของเกษตรกรที่ได้จากการประกอบอาชีพการเกษตร รวมถึงผลผลิตที่นำมาบริโภคในครัวเรือน ในปี พ.ศ. 2542

จำนวนเงินที่ซื้อสารเคมี หมายถึง จำนวนเงินที่ใช้ซื้อสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชทั้งหมดในปี พ.ศ. 2542

ประสบการณ์ที่ใช้สารเคมี หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่เริ่มใช้สารเคมีครั้งแรกจนถึงปัจจุบัน

แหล่งความรู้ หมายถึง เจ้าหน้าที่ของราชการ และร้านจำหน่ายสารเคมีหรือร้านสหกรณ์การเกษตร

ช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา หมายถึง ตั้งแต่เดือนเมษายน 2542 ถึง เดือนมีนาคม 2543